

Mieczysława Zdanowicz

"Ochrona praw osób należących do mniejszości narodowych", Warszawa 1995 : [recenzja]

Palestra 40/11-12(467-468), 158-160

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

■ *Ochrona praw osób należących do mniejszości narodowych*

**Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 1995,
ss. 239.**

Helsińska Fundacja Praw Człowieka wydała 12 już numer serii „Raporty, Ekspertyzy, Opinie”. Seria ta porusza wiele aktualnych problemów, a materiały w nich zawarte są wykorzystywane nie tylko przez teoretyków prawa, lecz również (co jest ich zaletą) mogą być pomocne dla codziennej praktyki i prac legislacyjnych. Ostatni numer poświęcony ochronie praw osób należących do mniejszości narodowych jest odbiciem występującego w ostatnich latach zwiększonego zainteresowania tą problematyką w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych, Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie czy Rady Europy. Główną zaś tego przyczyną jest, jak podkreślają Autorzy wstępu – Sławomir Łodziński i Piotr Bajda – bezsilność społeczności międzynarodowej wobec tragedii w Jugosławii. Dotychczasowe bowiem mechanizmy prawne w małym stopniu chroniły prawa mniejszości i nie rozwiązywały konfliktów etnicznych. W pełni zatem zasadne są badania kierunków rozwoju praw tej grupy osób.

Omawiana praca składa się z pięciu wyraźnie wyodrębnionych części. Pierwsza część przygotowana przez Sławomira Łodzińskiego zawiera opracowanie dotyczące ochrony praw członków mniejszości narodowych i etnicznych w Europie Środkowej i Wschodniej w świetle standardów międzynarodowych. Pozostałe zaś części zawierają wybór najważniejszych dokumentów międzynarodowych i ustaw krajowych.

Na wstępie autor zajmuje się ustaleniami terminologicznymi, zwracając uwagę na brak jednolitej definicji mniejszości narodowych. Podkreśla, iż obok niezbędnego warunku odmienności narodowej – świadomości przynależności narodowej – mogą występować różnice w języku, religii, obyczajach i kulturze.

W dalszej części autor dokonuje analizy regulacji międzynarodowych, zarówno regionalnych jak i uniwersalnych, dotyczących ochrony praw członków mniejszości narodowych i etnicznych. Stwierdza, iż ochrona praw tej grupy osób nie doczekała się dotychczas kompleksowej regulacji w skali uniwersalnej. Powołując się na szereg dokumentów międzynarodowych (przyjętych w ramach ONZ, KBWE czy Rady Europy), autor wywodzi pogląd, iż następuje odchodzenie od zasady niedyskryminacji w kierunku bardziej pozytywnego podejścia do ochrony praw członków mniejszości narodowych. Jednak ta zmiana

wymusza równoległe zapewnienie klauzuli bezpieczeństwa dla danego państwa. Autor słusznie podkreśla, iż analizowane przez niego dokumenty międzynarodowe mają różną siłę obowiązywania. Konwencja ramowa Rady Europy o ochronie mniejszości narodowych, w porównaniu z dokumentami przyjętymi przez ONZ i KBWE, zawiera najsilniejszą formę międzynarodowej ochrony. Jednak zdaniem autora jej ranga została obniżona przez fakt, iż jest to tylko konwencja ramowa, która oczekuje ciągle na ratyfikację. Stąd też wywody w tej części zakończone są stwierdzeniem, iż obecnie najskuteczniejszą gwarancją ochrony praw mniejszości są regulacje wewnętrzne, zwłaszcza w krajach Europy Środkowej i Wschodniej.

Naturalne zatem wydaje się omówienie w dalszej części regulacji wewnętrznych – Polski i innych wybranych państw Europy Środkowej i Wschodniej.

Autor analizując status prawny mniejszości w Polsce stwierdza, iż był on uregulowany głównie w umowach dwustronnych w oparciu o zasadę wzajemności. Stawia to w niekorzystnej sytuacji mniejszości, które nie posiadają własnych państw narodowych (np. Romów). Autor podkreśla, iż najpoważniejszym problemem prawnym pozostaje brak konstytucyjnego zapisu i ustawy o ochronie praw mniejszości, a ponadto wiele kontrowersji wywołuje używanie języka mniejszości w stosunkach z władzami publicznymi oraz podwójne nazewnictwo.

Omawiając doświadczenia wybranych państw w dziedzinie ochrony praw mniejszości, autor prezentuje dwa modele rozwiązań. Pierwszy – występuje np. w Niemczech – gdzie brak jest uregulowań prawnych w tej dziedzinie oraz nie funkcjonują odrębne struktury administracyjne zajmujące się tą tematyką. Konsekwencją tego jest fakt, iż polska grupa narodowościowa nie może być uważana w Niemczech za mniejszość narodową. Autor powołując się na postanowienia polsko-niemieckiego układu z 1991 r., zwraca uwagę na występujące w nim odmienne sformułowania. Drugi zaś model tworzy dla mniejszości narodowych szczególne gwarancje prawne zawarte w konstytucji czy ustawach. Najbardziej rozbudowaną regulację posiadają Węgry. W tej grupie autor poddał także analizie ustawodawstwa Litwy, Białorusi i Ukrainy.

Bez wątplenia zaletą omawianej pracy jest zamieszczenie w dalszej części tekstów omawianych czy wymienionych wcześniej dokumentów. Zatem obok regulacji międzynarodowych i wybranych ustaw o ochronie mniejszości narodowych, zamieszczono uregulowania prawne dotyczące Szlezewiku-Holsztynu (uważane za wzorcowe rozwiązanie problemów mniejszościowych) oraz uregulowania dotyczące Południowego Tyrolu (zawierające szczegółowe zasady statusu autonomicznego tego regionu). Analiza tych dokumentów pozwoli w pełni ocenić

stan polskich regulacji dotyczących ochrony praw członków mniejszości narodowych zawartych w ostatniej części pracy.

Podsumowując, omawiana praca jest przystępnym kompendium wiedzy o ogólnych problemach ochrony praw osób należących do mniejszości narodowych. Zawiera podstawowe informacje dotyczące tego zagadnienia z punktu widzenia prawa międzynarodowego jak i krajowego. Jej cechą jest połączenie prezentacji zasad, gwarancji i doświadczeń państw w odniesieniu do praw mniejszości z wyborem najważniejszych dokumentów międzynarodowych i krajowych. Praca posiada jednak pewne usterki. Należy do nich zaliczyć niezgodność niektórych tytułów zawartych w spisie treści z tytułami zawartymi w tekście, czy też brak informacji przy niektórych aktach, iż są to tylko fragmenty. Prezentacja polskich przepisów prawnych nie jest kompletna (przykładowo – w części dotyczącej języka pominięto prawo o notariacie).

Mieczysława Zdanowicz